הַבִּיתִי אֶתְכָם בַּשׁדְּפוֹן וּבִיֵּרְקוֹן הַרְבוֹת גַּנוֹתִיכָם וְבַרְמֵיכָם וְתָאַנֵיכָם וְזִיתִּיכָם יאכַל הַגָּזָם וְלֹא שַׁבְתָם יאכַל הַגָּזָם וְלֹא שַׁבְתָם עדי נאם יי: 2 יתר הגזם אכל הארבה

יואל א ד וַיִּגְזר עַל יָמִין וְרָעֵב 3 וַיּאבַל עַל שְׁמֹאוֹל וְלֹא שְבֵעוּ אִישׁ בְּשַׂר זְרעוּ ישׁבֵעוּ אִישׁ בְּשַׂר זְרעוּ ישׁבַלוּ: ישעיהו טיט אַל עריכם ושלחתי דבר בתוככם ונתתם ביד אויב:

ויקרא כו כה 5 בּה אָמֵר יְיָ אָם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלְיְלָה חֻקּוֹת שְׁמֵיִם וְאָרֶץ לֹא שְׂמְתִּי: ירמיהו לג כה

6 בשברי לכם מטה לחם יְאָפּוּ עָשֶׁר נְשִׁים לְּחָמְכֶּם בְּמִנִּוּר אָחָד וְהַשִּׁיבוּ לַחְמְכֶם בָּמִשְׁקֶל וַאָּכַלְתָם לֹחִמָּכָם בַּמִשְׁקָל וַאָּכַלְתָם ולא תשבעה ויקרא כו כו ז הְאָרֶץ תַּעָוֹב מֶהֶם וְתְרֶץ מֶהֶם וְהַם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֶם מֶהֶם וְהַם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֶם מָהֶם וְהַם יִרְצוּ אֶת עֲוֹנֶם יַען וּבְיַעַן בְּמִשְׁפָּטֵי מְאָסוּ וָאֶת חָלְתֵי גְּעַלֶּה נַפְשָׁם:

8 וְאַם בְּאַלֶּה לֹא תִנְסְרוּ לִי

ף וְהִשְׁלַחְתִּי בָּבֶם אֶת חַיַּת 9 וְהִשְׁלַחְתִּי בָּבֶם הַשְּׂרֶה וְשִׁכְּלְה אֶתְכֶם והכריתה את בהמתכם וְהָמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנָשָׁמֵּוּ זַּרְכֵיכָם: ויקרא כו כב זַרְבַיכָם: תְשָׁבְעוּ בִשְׁמִי 10 וְלֹא תִשְּׁבְעוּ בִשְׁמִי ַלְשָׁקֶר וְיִיּיְּ אֱלֹדֶיף אֲנָי יְיָ: ויקרא יט יב לַשָּׁקֶר וְחַלַּלְתָּ אֶת שֵׁם

ון וְלֹא תְחַלְּלוֹּ אֶת שֵׁם קָדְשִׁי וְנְקְדַשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאַל אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכָּם: יִשְׂרָאַל אֲנִי יְיִ מְקַדִּשְׁכָּם:

12 ושמרתם את השבת בי הַהוא מקרב עמיה:

13 וְלֹא תַחֲנִיפּוּ אֶת הָאָרֵץ אָשֶׁר אָתָם בָּה כִּי הַדְּם הוּא יַחֲנִיף אָת הָאָרֵץ וְלְאָרֵץ לֹא יְכָפָּר לְדָם אֲשֶׁר שָׁפּרְ בה כי אם בדם שפכו: . במדבר לה לג

במובו אר גע בּר בָּר אֶת בָּל הַתּוֹעַבֹת הָאֵל עשוּ אַנְשֵׁי הָאָרְץ אָשֶׁר לִפְנֵיכָם וַתִּטְמָא :האַרץ יְאָבֶץ: יוּלְרְא יח כז 15 וַתְּשָׁבְּא הָאָרֵץ וְאַבְּּקּלְּר אֶת ישְׁבָּיה: וּיִקְרא יח כה 16 וְלֹא תָקִיא הָאָרֵץ 16 וְלֹא תָקִיא הָאָרֵץ אָתָבָּם בְּשִׁמְּאֲכָם אֹתָה באשר קאה את הגוי אשר ויקרא יח כח לפניכם: ייקרא יח כח ויקרא יח כח 17 וְהִשְּׁמֵדְתִּי אֶת בְּמֹתֵיכֶם וְהַבְּרָתִי אֶת חַמְּנֵיכֵם וּנחתִּי ָּגִּלוּלֵיכֶם וְגְעַלָּה נַפְּשִׁי אתכם: נְּיִּרְשָּׁם. ויקרא כו ל 18 וְנָתַתִּי אֶת עְרִיכֶּם דְּרְבָּה וַהֲשִׁמוֹתִי את מַלְבְּשִׁיכָם וְלָא אָרִיחַ בְּרִיחַ חָרְבָּה וַהְשִׁמּוֹתִי אָת 10 וְשָׁיבִּיה כָּיוּג אָרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֹחֲכֶם: ויקרא כו לא 19 ואַתבַם אַזַרה בָּגוֹיִם וְהַרִיכָם יִהְיוּ חָרְבָּה יִּבְּיּה יִּבְּיִתְּה אַרְצְכָם יִּבְיּיּ וְעָרֵיכָם יִהְיוּ חָרְבָּה:

אַז תִּרצֵה הָאָרֵץ אַת 20

דאכלן ולא עבדן. ונמצא שגוזלות את בעליהן ועוד מתוך שמלומדות במאכל ובמשתה גורמות לבעלים לגוול: וכחיב. בההיא פרשה בנבואת עמוס הכיתי אתכם בשדפון וסיפיה דקרא כרמיכם (2) וזיתיכם יאכל הגום וכתיב ביואל יתר הגום דמשמע שהגום אינו אלא תחלת מכה ואחריה באים ארבה וחסיל אלמא גובאי עולה בעון גזל וכיון דמיני גובאי עולין רעב הוה וכיון דהרעב הוה כתיב בישעיה ויגזור על ימין ורעב וגר׳ וסיפיה דקרא איש בשר זרועו יאכלו: עינוי הדין, שמאחרין הדיינין לדינו ולא לשם שמים אלא לאחר שהוברר להן הדין משהין אותו: עוום

דאכלן ולא עבדן וכתיב יהכיתי אתכם בשדפון ובירקון הרבות גנותיכם וכרמיכם ותאגיכם וזיתיכם יאכל הגזם וכתיב יתר הגזם אכל הארבה ויתר הארבה אָכל הילק ויתר הילק אכל החסיל וכתי׳ יוגזור על ימין ורעב ויאכל על שמאל ולא שבעו איש בשר זרועו יאכלו אל תקרי בשר זרועו אלא בשר זרעו: בעון עינוי הדין ועיוות הדין וקלקול הדין וביפול תורה חרב וביזה רבה ודבר ובצורת בא ובני אדם אוכלין ואינן שבעין ואוכלין לחמם במשקל דכתיב יוהבאתי עליכם חרב נוקמת נקם ברית וגו' ואין ברית אלא תורה 6שנאמר יוהבאתי עליכם •אם לא בריתי יומם ולילה וגו' וכתיב •בשברי לכם ממה לחם ואפו עשר נשים וגו' וכתיב זיען וביען במשפטי מאסו: בעון שבועת שוא ושבועת שקר וחילול השם וחילול שבת חיה רעה רבה ובהמה כלה ובני אדם מתמעטין והדרכים משתוממין שנא' יואם באלה לא תוסרו לי אל תקרי באלה אלא באלה וכתיב יוהשלחתי בכם את חית השדה וגו' וכתיב בשבועת שקר ייולא תשבעו בשמי לשקר וחללת את שם אלהיך ובחלול השם כתיב ייולא תחללו את שם קדשי ובחלול שבת כתיב יימחלליה מות יומת ויליף חילול חילול משבועת שקר: בעון ישפיכות דמים בית המקדש חרב ושכינה מסתלקת מישראל שנאמר 13 ולא תחניפו וגו' ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה הא אתם מטמאים אותה אינכם יושבים בה ואיני שוכן בתוכה: בעון גלוי עריות ועבודת כוכבים והשמטת שמיטין ויובלות גלות בא לעולם ומגלין אותן ובאין אחרים ויושבין במקומן שנאמר ייכי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ וגו' וכתיב זותממא הארץ ואפקוד עונה עליה וגו' וכתיב 16 אתכם בממאכם אותה ובעבודת כוכבים כתיב 17 ונתתי את פגריכם וגו' וכתיב באוים בשמימין את מקדשיכם וגו' יואתכם אזרה בגוים בשמימין וביובלות כתיב 20אז תרצה הארץ את שבתותיה כל ימי השמה ואתם בארץ אויביכם וגו' וכתיב בכל ימי השמה תשבות: בעון נבלות פה צרות רבות וגזירות קשות מתחדשות ובחורי שונאי ישראל מתים יתומים ואלמנות צועקין ואינן נענין שנא' 22על כן על בחוריו לא ישמח ה' ואת יתומיו [ואת] (ו) אלמנותיו לא ירחם כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה בכל זאת לא שב אפו ועוד ידו נמויה מאי יועוד ידו נמויה א"ר חגן בר רבא הכל יודעין כלה למה נכנסה לחופה אלא כל המנבל פיו אפי' חותמין עליו גזר דין של שבעים שנה למובה הופכין עליו לרעה אמר רבה בר שילא אמר רב חסדא כל המנבל את פיו מעמיקין לו גיהנם שנאמר 23 שוחה עמוקה פי זרות רב נחמן בר יצחק אמר אף שומע ושותק שנאמר 2 זעום ה' יפול שם אמר רב אושעיא כל הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעין יוצאין בו שנאמר בחבורות פצע תמרוק ברע ולא עוד אלא שנדון בהדרוקן (4) שנאמר 21מכות חדרי במן אמר רב נחמן בר יצחק יםימן לעבירה הדרוקן ת"ר ג' מיני הדרוקן הן של עבירה עבה ושל רעב תפוח? ושל כשפים דק שמואל הקטן חש ביה אמר רבש"ע מי מפים איתםי אביי חש ביה אמר רבא ידענא ביה ֹסבנחמני דמכפין נפשיה רבא חש ביה והא רבא הוא דאמר נפישי קטילי קדר מנפיחי כפן, שאני רבא דאנסי ליהְ רבגן בעידניה בעל כורחיה ת"ר ד' סימנין הן סימן לעבירה הדרוקן סימן לשנאת חגם ירקון סימן ילגסות הרוח עניות סימן ללה"ר אסכרה ת"ר אסכרה באה לעולם

הדין. שמעוותין אותו מזידין: קלקול הדין. שלא היו מתונין בו לעיין כל לרכן ונתקלקל מאליו: חרב וביוה רבה דכתיב נקם ברית ואין ברית אלא תורה דכתיב אם לא בריתי יומם ולילהי והגית בו יומס ולילהי וכתיב חרב ועל ידי חרב דהיינו משלחת גירוי מלחמה הביזה באה וכתיב ושלחתי דבר הרי דבר וכתיב בשברי לכם מטה לחם הרי בצורת וכתיב בסוף כל הקללות יען וביען במשפטי מאסו הרי עינוי ועיוות וקלקול בכלל: שבועת שות. כל המשנה את הידוע כגון על האיש שהוא אשה. שבועת שקר שאין בדאותו ניכרת ומאמין שקר לבריות: והדרכים משתוממין. מחין עובר: אלא באלה. ויש במשמע בין שוא בין שקר וכתיב בשבועת שקר וחללת ובשבת ובחילול השם כתיב חילול וגמרינן משבועה: חילול השם. אדם גדול שבני אדם למדים הימנו ואינו נזהר במעשיו נמלאו הקטנים מולולין בתורה על ידו ואומרים זהו מבין שחין ממש בתורה ובמלות ונמלא השם מתחלל נעשה דברו חולין: אין אני שוכן. חורבן הבית במשמע שחין משכני (ג) בתוכם: כי את כל המועבות. בפרשת עריות כתיב: ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם. דהיינו ע"ז וכתיב בתריה ואתכם אזרה בגוים וכתיבש ושממו עליה אויביכם היושבים בה הרי שהם גוליו ואויביהם יושבין במקומן: שבחוחיה. שמיטין: ואחם בארץ אויביכם. ולעיל מיניה כתיב ושממו עליה אויביכם: לה ישמה. הרי לרות וגזירות וחת יתומיו ואת אלמנותיו לא ירחם הרי לועקין ואינם נענין בעון מה כי כלו חנף ומרע וכל פה דובר נבלה. ועוד ידו נטויה לשון ועד כל שנותיו של אדם שהן ע' שנה יד הדין נטויה עליו לבטל זכיותיו בעון זה: הכל יודעין כו'. ולא הולרך לאדם לפרש למה נכנסה והמנבל פיו בכך אפילו כו': שוחה עמוקה. מוכנת לפי זרות למי שפיו זרה: זעום ה' יפול שם. זעם של הקב"ה הוא שורה שם אצל פי זרות. היושב אללו ושומע קרוי זעומו של

א) ונדרים לב.ז. ב) ויומא פה. ת) [התיספב], כ) קיתמופט. ע"ש], ג) [כתובות ח:], ד) יבמות ס: ע"ש, ד) [עי רש"י גטין לד: ד"ה והלכתה יהר"ן נדרים נד: ד"ה איתמר נחמני], דנקרא טעם דנקרם נחמנין,

ו) [קדושין מט:], ו) [ירמיה
ל], ה) [יהושע א], ע) [ויקרא

הוהות הר"ח

(א) גמ' שנידון בהדרוחן. נ"ב עי' בעירובין דף מא["]ע"ב: (ב) רש"י ד"ה וכתיב וכו' כרמיכם ותאניכם וזיתיכם: (ג) ד"ה אין אני וכו' משכני

לעזי רש"י

שייני״ש. מוגלה. בונמלא״ן [בו״ן מלנ״ט]. חנקת.

מוסף רש"י

סימן לעבירה הדרוקן. פניהן של עוברי עבירה מוריקין (יבמות ס:). סימן לגסות הרוח עונים יייים לגטות הרודו עביות: עליות דתורה, דאינה נוחה על גסי הרוח, דמתוך גסוחו אין משמש כל צרכו ואין מחזר על שמועמו (קדווויו חווי).

הקב"ה: **הממרק עלמו**. מפנה לבו לכך. ממרק עלמו משאר עסקים להתעסק בעבירות: **חמרוק ברע**. הממרק ברע: הדרוקן. חולי הוא: של עבירה

עבה. הבאה בשביל עבירה עבה. בשרו מתקשה ועב ונפוח בעובי: חפוח. שייני"ש נפוח עורו על בשרו ומים בינתיים ונראה כזכוכית ורך מתוכו:

דק. בשרו דק וכחוש: **מי מפים.** מי מטיל גורל להבחין ולהודיע שאינו של עבירה עכשיו יאמרו עלי שעברתי על דת ואין הכל יודעין בג׳ סימנים שאמרנו ופעמים שמשחנין: ידענא ביה. שמחמת רעב בא לו ואין לריך לחשדו: והא רבא דאמר. כלומר למה חש בו והא לא הרעיב

את עצמו מדקאמר ידענא ביה בנחמני מכלל דהמרעיב עצמו רע בעיניו. ואי משום שהיה משהה נקביו ואמרינן בבכורות (דף מד:) צואה רבה

הדרוקן רבה שעל שהיית נקבים הוא בא: הא איהו אמר נפישי קטילי קדר. רבים הרוגי נקבים ממותי הדרוקן של רעב. קדר לשון קדרה על שם ששופך כקדרה: דאנסי ליה רבנן בעידניה. התלמידים הקבועים להם עת לפניו אונסין אותו להשהות נקביו: סימן לגסות הרוח עניום. בפרה האיש מקדש (קדושין דף מט:) מפרש מאי עניות עניות דתורה: אסכרה. חולי המתחיל במעיים וגומר בגרון הנקרא בונמלח"ן: